

Резюмета на рецензираните публикации (на български и английски език)

Българското средновековие по страниците на Годишник на Софийския университет. Историко - филологически факултет (1905 - 1945). София, 2022, ISBN ISBN 978-954-07-5380-5 pdf ISBN 978-954-07-5381-2

Монографията е насочена основно към изясняване на основните теми на проучване, към установяване на методите на изследване на авторите, методологията от която те изхождат, за да реконструират Българското средновековие по страниците на „Годишник“ - а за периода 1905 - 1945.

В развитието на следосвобожденската българска историография като приоритет се налага изучаването на националното ни минало, а сред него на Българското средновековие. Усилията на немногобройните тогава професионални изследователи довеждат до постепенното, но устойчиво разкриване на фактите и процесите от епохата. Наред с това те изграждат ясна научна норма при проучването на миналото и неговото осмисляне.

Още от създаването си през 1905 г. „Годишник“ - а се налага като отражение на развитието на историческата наука в страната и едновременно с това се превръща в основен фактор за нейния напредък.

Именно това ме подтикна да разгледам публикации, свързани основно с проучването на Българското средновековие, което доминира по страниците на „Годишник...“-а. Хронологическият обхват на проучването включва четири десетилетия, времето от появата на първия „Годишник...“ през 1905 г. до времето на Втората световна война – 1945 година. Тази горна граница е обусловена не само от нарастващия брой изследвания на авторите след това и невъзможността те да бъдат обхванати в едно проучване, но най-вече, че след септември 1944 г. настъпват значителни промени в историческата наука. Тя става пряко подчинена на политическите цели на управляващите в страната и е наложен „единствен научен изследователски метод“ – историческият материализъм.

За целта на изследването внимание бе отделено на всички публикации по българска история в отделните томове на „Годишник...“-а и най-вече на тези по средновековна история. Обемите на отделните томове са различни, съдържанието им включва публикации на историци, литератори, езиковеди, философи, педагози, географи и етнографи.

Трудно може да се установи превесът на публикуваното в отделните годишници. В пет от изданията няма текстове, свързани с миналото. Във всички останали тридесет и два тома историческата тематика е широко представена. Тя е застъпена в деветдесет и девет изследвания. Сред тях деветдесет и едно са посветени на изясняването на проблеми от историята на българските земи и българите от Античността до Ново време, а също на въпроси от историята на науката и нейната методология. Те са дело на историци, литератори, езиковеди и географи. Античното минало е разгледано в осемнадесет публикации на седем автори. Средновековието е проучено от тринадесет автори в четиридесет и пет изследвания. Периодът на османското владичество е застъпен с четири работи на трима автори. Възрожденската епоха е представена от деветнадесет публикации на единадесет автори, а страни от следосвобожденското ни развитие са разгледани от четирима учени в пет публикации. По проблемите на общата история излизат осем проучвания от четирима автори.

Както е видно, по страниците на „Годишник...“-а приоритетът на изследванията за националното ни минало се очертава ясно. Сред него отново се налага средновековната ни история, с чието проучване се занимават едни от най-важните за

развитието на цялата хуманитаристика български учени до Втората световна война. Върху проучването на тяхното творчество и роля за развитие на българската наука има натрупана значителна по обем литература. В редица обобщаващи изследвания за развитието на следосвобожденската ни историография също е отделено внимание на мястото им в националната ни хуманитаристика. Въпреки научната изчерпателност в тях, струва ми се, че неголям е обемът на текстовете, отнасящи се до методите на изследване на отделните автори, методологията от която те изхождат, за да реконструират миналото. Именно в тази посока е съсредоточено настоящото проучване. Целта е не толкова да се проследят изказаните от тях становища, тези по един или друг въпрос от средновековното ни развитие, тяхната устойчивост в науката или пък допуснати грешки или успехи в тази посока. Вниманието ще бъде насочено към методите на работа на изследователите с извори, използването на получената информация, отношението към научната литература, на тяхната историческа логика при обяснението на събития и процеси, подходите в реконструкцията на миналото и позицията им за неговото осмисляне. Въпреки кратките податки в разглежданите публикации в „Годишник...“-а, ще се проследи и виждането на учените за същността на работата на историка. В заключение, на база на анализиранияте публикации, ще се набележат и очерталите се основни тематични кръгове на проучване. Или целта на изследването като цяло е да се допълни картината за работата на учени, работили по проблемите на Българското средновековие по страниците на „Годишник...“-а за времето до септември 1944 г.

Като основен извор за настоящата работа са използвани всички споменати четиридесет и пет изследвания на тринадесет учени, разглеждащи епохата.

Проучването е разположено върху встъпление и три глави. Във встъпителната част кратко са представени усилията на университетските преподаватели при създаването на „Годишник...“-а, както и постепенното му утвърждаване като важен фактор за развитието на националната наука. В първите две глави на изложението са анализирани публикациите, свързани с изясняването на въпроси от миналото на Първата и Втората българска държава. А трета глава се отнася до такива, които се свързват с цялото ни Средновековие или излизат извън рамките на двата основни периода. Вътре в отделните глави са обособени три акцента. Първият разглежда изследвания пряко свързани с изясняването на факти и процеси от историческото развитие. Вторият акцент в главите е с фокус към публикуването на извори и коментарите на авторите по тях. Последният, трети акцент е отреден предимно на приносите на филолози и езиковеди, които допринасят за опознаване на миналото ни в различните му измерения. В трета глава е обособен още един акцент, в който са представени изследвания, които коментират въпроси от сферата на методите, методологията в работата на историка, осмисляне на миналото и историята на историческата наука.

В отделните глави и обособените акценти в тях изследванията на учените са разгледани в хронологичен ред по време на публикуването им в „Годишник...“-а. Заглавията на публикациите не навсякъде отговарят на езиковите норми на съвременния български език и затова на места са осъвременени.

Без да претендира за изчерпателност, прегледът на поставените от авторите теми и проблеми ясно очертава системният им и траен интерес към Българското средновековие. Говори за навлизането им в същността на епохата, за открояване на общите тенденции в развитието на българското общество, за търсенето на специфики, за изясняване на миналото ни в хронологически и пространствен план. За тази положителна тенденция в развитието на науката ни съществена роля изиграва обединяването на усилията на тогавашните хуманитаристи в Историко-филологическия факултет на Университета.

Направеният преглед на четиридесет и петте изследвания на български учени в томовете на „Годишник...“-а ми позволява да смятам, че за относително кратък период от време малкото тогава български учени съумяват да постигнат голям напредък в развитието на българската хуманитаристика. Със своята добросъвестност и обективност учените се стремят да открият истината за българското минало. Отговорността им пред науката и вярата в нейната роля като инструмент за реалистично познание на света изграждат и стабилния фундамент на българската медиевистика. Авторите пишат с отговорност не само пред своите съвременници, но и пред бъдещите поколения. Реализира се осъзнатата необходимост за съчетаване на усилията на учените от различните дялове на хуманитарното познание в разкриването на многообразието в живота на българите през Средновековието.

Изграждането на проф. Васил Златарски като историк и преподавател“, Анамнезис, 2021, e-ISBN 978-619-90188-5-9

Името и научното дело на проф. Васил Златарски са широко известни на историците и на нашата общественост. Той поставя на солидна основа изследванията по българска история. На него нашето първо висше училище - Софийският университет дължи обучението на многобройни исторически кадри. С името на Златарски е свързано организационното изграждане на историческата наука. Тази богата по обем и разностранност дейност е била оценявана по различни поводи. Въпреки написаното досега за В. Златарски, въпреки засиления интерес към научните му постижения не може да се каже, че творчеството му и обществената му дейност са проучени до край. Наред с това акцентът в досегашните публикации е бил върху общите оценки за учения или най-вече върху неговата „История на българската държава през средните векове“.

В настоящата работа целта е да се проследи изграждането на В. Златарски като учен и неговото утвърждаване като професионалист - историк, като преподавател и обществена фигура в периода до 1906 г., съвпадащ с избирането му за редовен професор в Университета.

Изследването е структурирано в увод, четири глави и заключение.

В глава първа „Формиране на В. Златарски като личност и историк“ се поставя ударение върху разкриване на моменти от биографията на учения, които влияят при изграждането му като личност, а също и моменти от професионалното му утвърждаване. За целта най-напред е обърнато внимание на семейната среда. Разгледано е образованието на В. Златарски Историко-филологическия факултет на Петербургския университет и важната роля на неговите преподаватели проф. В. Ламански и проф. Василевски, които оказват пряко влияние върху формирането на научните методи и принципи на изследване на бъдещия учен.

Подчертана е и ролята на други двама учени като Марин Дринов и Константин Иречек в избора на тематика в творчеството на Златарски.

След завършването на Висшето си образование бъдещият професор специализира археология в Кралския Фридрих - Вилхелм университет в Берлин. Тук Златарски се запознава с постиженията на немската историографска школа и разширява миогледа си на учен.

След завръщането си в България Златарски първоначално работи като извънреден доцент във Висшето училище и чете първия курс лекции по Българско средновековие.

Глава втора е „Философските възгледи и методологическите принципи на Васил Златарски“.

В. Златарски принадлежи към позитивистичното направление в историческата наука. Това е доказано в изследването, както въз основа на научните му трудове, така и на база на лекционните му курсове в Университета.

Неразработеността на българската история е причина Златарски да се ориентира към конкретното изучаване на историческите процеси и факти и да не отделя специално място в творчеството си за теоретичното разработване на проблемите на историческата наука. Все пак в много от конкретните си работи (публикации или лекции) засяга ред въпроси от философията на историческото познание.

В главата обстойно е разгледана работата на учения с извори, научна литература и пътищата за възстановяване на факти и процеси от българското минало. Заключение е, че многобройните му научни публикации и лекции дават основание да се твърди, че неговата философска, теоретична основа при разкриването на историческия процес е позитивизмът. Ако Сп. Палаузов, М. Дринов, К. Иречек положиха началото на позитивистичното направление в българската историческа наука, то още в началото на ХХ в. Златарски го утвърждава като господстващо направление в нея.

Трета глава е озаглавена „Проблемите на Българското средновековие в ранните изследвания на Васил Златарски“.

Историята на българската държава през средните векове става основен предмет на научните занимания на В. Златарски през целия му живот. На тази история са посветени най-добрите му изследвания, дали в тази област на историческата ни наука фактологически градеж и очертали тенденциите за нейното развитие.

В първия параграф за разгледани приносите на В. Златарски по проблемите на Първата българска държава. Те са представени на фона на постигнатото преди него, съпоставени са с изводите на учения в неговата многотомна история. Потърсено е и тяхното отражение, и върху съвременната ни медиевистика.

Във втория параграф са разгледани хронологическите и събитийни приноси на учения за изследването на периода на византийското владичество и неговите тези за цялостното развитие на обществото ни тогава.

Третият параграф на трета глава се спира върху относително малкото проучвания на В. Златарски по проблемите на от историята на Второто българско царство, но станали основа за по-късното задълбочено разкриване на същността на този период от развитието ни.

Глава четвърта „Изследвания на Васил Златарски по други проблеми и периоди на българската история“. Тази част от монографията разглежда постигнатото от В. Златарски при изследването на Българското възраждане и историята на българската историческа наука.

Първият параграф е посветен на проучванията на Златарски върху възрожденската епоха. Те обхващат различни страни на възрожденския процес у нас. Тематично засягат въпроси на културната история, църковното движение и политическите борби на народа ни в периода XVIII - XIX век.

Изследванията на Златарски върху проблемите на Българското възраждане представляват неделим, съществен дял от цялостната му работа като историк.

Вторият параграф на последната глава разглежда постигнатото от Златарски като историк на българската историческа наука. И тук се натъкваме на факта че ученият е първият изследовател на тези проблеми в нашата наука и същевременно трудовете му са най-значителното постижение в тогавашното ѝ развитие. В. Златарски дава първата устойчива периодизация на българската историческа наука и устойчиви оценки за работата на различните ѝ представители

В заключението на изследването е подчертано, че научното дело на Златарски е най-значимото по своите постижения в следосвобожденската ни наука.

„Един поглед върху развитието на българската историография през XX век (национална история)“. // АНАМНЕЗА, Год. XVI, 2021, кн. 3, Anamnesis.info.

В развитието на българската историография по проблемите на националното ни минало през XX век се очертават три основни периода. Първият обхваща времето до преврата на 09. 09. 1944 г., вторият е до началото на демократичните промени от 10.11. 1989 г., а третият до края на века. Те се обособяват основно на база използваната методология от историците, работили тогава, а също от изискванията на държавата към историците и историческото знание.

Настоящата статия се концентрира върху разглеждането на първия етап в развитието на науката ни. След кратък преглед на първите следосвобожденски институции, изградените от Княжеството, които съдействат за развитието на науката ни и усвоената и прилагана от историците ни методология - позитивизмът, изложението последователно представя основните тенденции в изследването на античното минало по земите ни до съвременността на авторите. Открити са основните изследователски теми и постижения. Успоредно с това е обърнато внимание на преподаванията в Университета върху различните периоди на богатата ни история.

Един поглед върху развитието на българската историография през XX век (национална история). Развитие на историческата наука от 1944г. до края на XX век. // АНАМНЕЗА, Год. XVI, 2021, кн. 4, Anamnesis.info.

Статията е тематично и логично продължение на предходната. В центъра на изследването са поставени следващите два периода в развитието на националната ни историография през XX в. - времето от преврата на 09.09.1944 г. и последният от демократичните промени след 10.11 1989 г. до края на века.

След изясняването на основните черти на новата задължителна за историците методология - марксистко-ленинската и откритата намеса на социалистическата държава с идеята за тотален контрол над обществото, последователно, хронологически са разгледани акцентите в работата на авторите от Античността до и времето на социализма. Представени са и разрастващите се преподавания по съответните дялове на българското минало.

Набелязани са и новите тенденции в изследването на националната ни история след ноември 1989 г., свързани възстановяването на плурализма в осмислянето на миналото и оттеглянето на държавата от намеса в труда на учените и преподавателите.

От „народна“ към „държавна“ история“. // АНАМНЕЗА, Год. XVI, 2021, кн. 2, Anamnesis.info

Статията насочва вниманието към проникването на научнообосновани исторически знания в българското следосвобожденско общество, необходими за цялостния духовен напредък на нацията ни. За целта е проследена ролята на редица институции като българското училище, Университет, Българското книжовно дружество, Народната и регионалните библиотеки, Народният музей, Историческото дружество в София и други музеи. Отново в тази връзка е обърнато внимание на учебникарската литература, научната периодика и отделни монографични проучвания върху миналото ни.

Акцентът е поставен и върху труда на професионалните историци, които изграждат стандарта за наука и градят устойчивост на знанието за миналото.

Държавната политика към културното наследство в България 1878–1989 година. Нормативна база, институции, професионално образование. – В: Законодателство и професионално развитие в областта на културното наследство. Историческа реконструкция и актуално състояние в Република България, издателство. София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2020, ISBN 978-954-07-4986-0, с. 13–59. (Съавт. Вл. Станев, Св. Живков)

Прекъснатата за пет века държавна традиция в България и липсата на административен опит в тази област започва да се преодоляват постепенно след освобождението на страната през 1878 година. Но характерно за ранната история на българското музейно, архивно и библиотечно дело е липсата на разбиране за нуждата от съхраняване на културното наследство сред широките слоеве от българското общество поради бедността, ниската степен на грамотност и доминирането на традиционната култура. Това превръща държавната политика в първостепенен фактор. Същевременно първите български правителства трудно формират трайна културно-просветна политика, защото се сменят на кратки периоди. Бюджетите са повече от скромни, тежестта на кадри е значително, липсват организационен опит и експертност. Постепенно се създава нормативна база, изгражда се система от музеи и библиотеки, започва целенасоченото образование на кадри. И ако в сферата на музейното и библиотечно дело държавата отбелязва все пак успехи, то силно проблематично остава неуреждането на архивното дело. Това е преодоляно след 1944 година, но пък идеологизацията на цялото българско общество до 1989 година налага централизирана културна политика по съветски модел. Управляващата партия и държавата се стремят чрез културното наследство да бъдат пропагандирани в чужбина постиженията на социалистическа България. Нормативната база се усъвършенства, но между различните културни институции протича остра конкуренция за финансиране и влияние.

„Духът на анали“ за читателите на „Архив“. // сп. „Архив“, бюлетин за гражданско образование по история, София, 1997, бр.3/4, с. 93,

Изследването по същество е рецензия на издание със същото заглавие и предговора на съставителя Лиляна Деянова. За целта са отчетени положителните черти и някои несъгласия с пълнотата на представените в самото издание автори, както и с предговора „Битките за новата история“ - една почти френска революция в историографията“. Заявено е аргументирано положителното отношение към популяризирането на една непопулярна у нас методология за осмисляне на човешката цивилизация.

Кочо Чистеменски (1840 - 1876). – В: Най-значимите личности на България (енциклопедичното издание), София, 1999, с. 50 - 51, ISBN 954-9900-01-0

Статията представя образа на големия организатор и апостол на Априлското въстание от 1876 г. в Четвърти революционен окръг и неговите действия по време на българската революция.

Матей Преображенски - Миткалото (1826 - 1975). –В: Най-значимите личности на България (енциклопедичното издание), София, 1999, с. 212 - 214, ISBN 954-9900-01-0

Текстът представя личността на една от водещите фигури на възрожденската епоха. Миткалото е всестранно развита личност,изявила се като революционер,като просветител, книжар, писател и изобретател.

Александър Богориди (1822 -1910). – В: Най-значимите личности на България“, София, 1999, с. 13 -14, ISBN 954-9900-01-0

Статията представя образът на един от най-образованите българи през Възраждането, станал висш служител на Високата порта, а след това първи генерал-губернатор на Източна Румелия, пряко съдействал за утвърждаването на българския характер на областта.

Митовете в мисленето на историка. - В: История, митология, политика“, София, 2010, с. 152 - 156, ISBN 978-954-07-3138-4

Изследването поставя въпроси, свързани със „занаята“ на историка, които вълнуват всеки член на гилдията. Те са свързани с проблема за обективността на науката ни като работа с извор, зависимостта на историка от образованието му, от предходниците в науката, от политическата конюнктура. Разглежда теми като контакта на историка с колегията, с аудиторията, с публиката и с различните кръгове на обществото.

Работата, макар и кратко, засяга и въпроса за смисъла от труда на историка - за него самия и за обществото въобще.

„Предговор“ към АГЕЛЮС – В: „Сборник в памет на акад. Димитър Ангелов (1917 - 1996)“, том I „Извън България“, София, 2018, с. 11 - 15, ISBN 978-954-07-4391-2

Предговорът отразява част от работата на една от важните фигури в българската историческа наука по време на неговите научни командировки в чужбина в периода 1955 - 1991 година. Разгледана е неговата работа в отразяването на важни международни форуми в развитието на световната историография и оценяването от него на националната ни наука. Обърнато е внимание на стила на академика, особеностите на езика в описването на многобройните страни, посетени от него, контакти с чужди и български учени.

Университетските лекционни курсове на проф. Васил Златарски“. // сп. „Векове“, 1989, кн. 2, с. 48 - 57, ISBN 0324-0967

Статията разглежда една малко изследвана страна от богатото научно наследство на историка - преподавателската му работа.

Изследването се концентрира основно върху установяване на методологическите и методическите принципи на работа, използвани от Златарски в лекциите му по Българско средновековие и византийско изворознание. В хода на изложението се установява, че лекциите на професора съдържат неизменно две страни. Едната е информационна чисто фактологическа, запознаваща аудиторията с фактите и процесите от миналото ни. Втората подготвя аудиторията за изследователска работа, чрез практическо запознаване с принципите на господстващото тогава позитивистично направление в науката. Не напразно студентите на проф. Златарски - Никола Милев, Петър Мутафчиев, Иван Дуйчев издигат националната ни наука на високо ниво.

Българското възраждане в ранните трудове на проф. Васил Златарски. // сп. „Векове“ 1990, кн. 3, с. 55 - 63, ISBN 0324-0967

Текстът се спира на една по-малко позната страна - възрожденската епоха в творчеството на големия медиевист.

Проучванията на професора върху тази епоха от националното ни развитие започват още в началото на научната му работа и продължават през целия му живот. Те обхващат различни страни на възрожденския процес и тематично засягат въпроси на църковнонационалните борби, политическото движение и културното развитие на нацията ни в периода XVIII - XIX век.

Характерният за работата на В. Златарски позитивистичен подход при оценяване и изясняване на миналото проличава ясно и в изследванията му по Българско възраждане. Това му позволява да установи историческата реалност по въпросите, които проучва и да изгради устойчиви становища по тях.

Тенденции в развитието на българската историография в края на XIX и началото на XX век. // сп. „Минало“ кн. 2-3, 1921, с. 79-96, ISBN 1310-3415,

Статията разглежда развитието на представите за история, нейното изследване в работите на основните представители на романтичното и заменилото го позитивистично направление в българската историческа наука в периода.

Обърнато е внимание на целите на отделните автори, на подбудите им за изследване на националното ни минало. Засегнати са проблеми за работата им с извори, изграждане на концепции по отделни въпроси на средновековната и възрожденската епоха, тяхната устойчивост. Поставен е и въпросът за работата на професионалните ни историци като преподаватели в Университета, с което те съумяват да подготвят не само свои наследници в науката, но и да издигнат нивото на националната ни историография.

* * *

The Bulgarian Middle Ages in the Yearbook of Sofia University. Faculty of History and Philology (1905 - 1945). Sofia, 2022, ISBN 978-954-07-5380-5 pdf ISBN 978-954-07-5381-2

The monograph is mainly aimed at clarifying the main themes of the study, at establishing the authors' research methods, the methodology from which they started to reconstruct the Bulgarian Middle Ages in the pages of the "Yearbook" - and for the period 1905 - 1945.

In the development of the post-liberation Bulgarian historiography, the study of our national past, and among it the Bulgarian Middle Ages, is a priority. The efforts of the then few professional researchers led to the gradual but steady disclosure of the facts and processes of the era. Along with this, they established a clear scientific norm in the study of the past and its meaning.

Since its inception in 1905, the Yearbook has been a reflection of the development of historical scholarship in the country and at the same time has become a major factor in its progress.

This is what prompted me to look at publications related mainly to the study of the Bulgarian Middle Ages, which dominates the pages of the Yearbook.... The chronological scope of the study covers four decades, the time from the appearance of the first "Yearbook..." in 1905 to the time of the Second World War - 1945. This upper limit is conditioned not only by the

increasing number of studies by the authors after that time and the impossibility of covering them in one study, but above all by the fact that after September 1944 significant changes occurred in historical scholarship. It became directly subordinated to the political aims of the country's rulers, and a "single scientific research method" was imposed - historical materialism.

For the purpose of the study, attention was paid to all the publications on Bulgarian history in the different volumes of the "Yearbook..."-and especially to those on medieval history. The volumes of the individual volumes are different, their contents include publications of historians, literary scholars, linguists, philosophers, pedagogues, geographers and ethnographers.

It is difficult to ascertain the preponderance of what is published in the individual anniversaries. In five of the editions there are no texts related to the past. In all the other thirty-two volumes, historical subjects are widely represented. It is covered in ninety-nine studies. Among them, ninety-one are devoted to the elucidation of problems in the history of the Bulgarian lands and the Bulgarians from Antiquity to Modern times, and also to questions in the history of science and its methodology. They are the work of historians, literary scholars, linguists and geographers. The ancient past is dealt with in eighteen publications by seven authors. The Middle Ages have been studied by thirteen authors in forty-five studies. The period of Ottoman rule is covered by four works by three authors. The Renaissance period is represented by nineteen publications by eleven authors, and aspects of our post-Renaissance development are dealt with by four scholars in five publications. Eight studies by four authors have appeared on problems of general history.

As is evident in the pages of the Yearbook, the priority of research into our national past emerges clearly. Among it, our medieval history, the study of which was carried out by some of the most important Bulgarian scholars for the development of the entire humanities until the Second World War, reasserts itself. There is a considerable body of literature on the study of their work and role in the development of Bulgarian science. A number of summarizing studies on the development of our post-liberation historiography have also given attention to their place in our national humanities. Despite their scholarly comprehensiveness, it seems to me that the volume of texts concerning the research methods of individual authors and the methodology they used to reconstruct the past is small. It is in this direction that the present study is focused. The aim is not so much to trace the opinions expressed by them, those on this or that issue of our medieval development, their persistence in scholarship or, alternatively, mistakes or successes made in this direction. Attention will be focused on the researchers' methods of working with sources, their use of the information obtained, their attitude to the scientific literature, their historical logic in explaining events and processes, their approaches in reconstructing the past and their position on its meaning. In spite of the brief passages in the publications under review in the Yearbook..., the scholars' view of the nature of the historian's work will be traced. Finally, based on the publications analyzed, the main thematic circles of inquiry that emerged will be identified. Or the aim of the study as a whole is to complete the picture of the work of scholars who worked on the problems of the Bulgarian Middle Ages in the pages of the "Yearbook..."-for the time up to September 1944.

All of the forty-five studies mentioned above by thirteen scholars examining the era have been used as primary sources for this work.

The study is organized over an introduction and three chapters. The introductory part briefly presents the efforts of the university professors in the creation of the Yearbook... and its gradual establishment as an important factor for the development of national science. The first two chapters of the exposition analyze the publications related to the clarification of issues from the past of the First and Second Bulgarian State. And the third chapter deals with those that are connected with our entire Middle Ages or go beyond the two main periods. Within the individual chapters, three emphases are distinguished. The first deals with research directly

related to the elucidation of facts and processes of historical development. The second emphasis within the chapters focuses on the publication of sources and the authors' comments on them. The final, third emphasis is devoted primarily to the contributions of philologists and linguists who contribute to the knowledge of our past in its various dimensions. In the third chapter, another emphasis is distinguished by studies that comment on issues of methods, methodology in the work of the historian, making sense of the past, and the history of historical scholarship.

In the individual chapters and their distinct emphases, the scholars' research is discussed in chronological order at the time of publication in the Yearbook... The titles of the publications do not always correspond to the linguistic norms of the modern Bulgarian language and have therefore been updated in places.

Without claiming to be exhaustive, the review of the topics and problems raised by the authors clearly outlines their systematic and enduring interest in the Bulgarian Middle Ages. It speaks of their entering into the essence of the epoch, of highlighting the general tendencies in the development of Bulgarian society, of searching for specifics, of clarifying our past in chronological and spatial terms. For this positive tendency in the development of our science, a significant role was played by the unification of the efforts of the then humanities scholars at the Faculty of History and Philology of the University.

The review of the forty-five studies of Bulgarian scholars in the volumes of the Yearbook... allows me to believe that in a relatively short period of time the few Bulgarian scholars at that time managed to make great progress in the development of Bulgarian humanities. With their conscientiousness and objectivity, scholars strive to discover the truth about the Bulgarian past. Their responsibility to science and their belief in its role as an instrument for realistic knowledge of the world also build the solid foundation of Bulgarian media studies. The authors write with responsibility not only to their contemporaries but also to future generations. The realized need to combine the efforts of scholars from different branches of humanities in revealing the diversity of Bulgarian life in the Middle Ages is realized.

The Formation of prof. Vasil Zlatarski as a historian and university professor, Anamnesis, 2021, e-ISBN 978-619-90188-5-9

The name and scientific work of prof. Vasil Zlatarski is widely known to historians and our public. He put on a solid basis the research on Bulgarian history. To him our first university - Sofia University owes the training of numerous historical personnel. Zlatarski's name is associated with the organizational construction of historical science. This activity, rich in scope and versatility, has been appreciated on various occasions. Despite what has been written so far about V. Zlatarski, in spite of the increased interest in his scientific achievements, it cannot be said that his work and social activity have been studied to the end. Moreover, the emphasis in the publications so far has been on general assessments of the scholar or, most of all, on his History of the Bulgarian State in the Middle Ages.

In the present work, the aim is to trace the construction of B. Zlatarski as a scholar and his establishment as a professional historian, as a lecturer and public figure in the period up to 1906, coinciding with his election as a full professor at the University.

The study is structured into an introduction, four chapters and a conclusion.

In Chapter One, "The Formation of V. Zlatarski as a personality and historian" focuses on revealing moments from the scientist's biography that influenced his formation as a personality and also moments from his professional establishment. To this end, attention is first given to the family environment. The education of V. Zlatarski the Historical and Philological Faculty of St. Petersburg University and the important role of its professors prof. B. Lamansky

and prof. Vasilevsky, who directly influenced the formation of the scientific methods and principles of research of the future scientist.

The role of two other scholars such as Marin Drinov and Konstantin Irecek in the choice of themes in Zlatarski's work is also highlighted.

After completing his higher education, the future professor specialized in archaeology at the Royal Friedrich-Wilhelm University in Berlin. Here Zlatarski became acquainted with the achievements of the German historiographical school and broadened his world view as a scholar.

Upon his return to Bulgaria, Zlatarski initially worked as an adjunct associate professor at the University and gave the first course of lectures on Bulgarian medieval studies.

Chapter Two is "The Philosophical Views and Methodological Principles of Vasil Zlatarski".

B. Zlatarski belongs to the positivist trend in historical science. This is proved in the research, both on the basis of his scientific works and on the basis of his lecture courses at the University.

The underdevelopment of Bulgarian history is the reason why Zlatarski oriented himself to the concrete study of historical processes and facts and did not devote special space in his work to the theoretical development of the problems of historical science. However, in many of his concrete works (publications or lectures) he addresses a number of issues of the philosophy of historical knowledge.

In the chapter the work of the scholar with sources, scientific literature and the ways of recovering facts and processes from the Bulgarian past is thoroughly discussed. It concludes that his numerous scholarly publications and lectures provide grounds for arguing that his philosophical, theoretical basis for uncovering the historical process is positivism. If Sp. Palauzov, M. Drinov, K. Irecek laid the foundation for the positivist trend in Bulgarian historical science, at the beginning of the twentieth century. Zlatarski established it as the dominant trend in it.

The third chapter is entitled "The Problems of the Bulgarian Middle Ages in the Early Studies of Vasil Zlatarski".

The history of the Bulgarian state in the Middle Ages became the main subject of V. Zlatarski throughout his life. His best studies are devoted to this history, which gave this area of our historical science a factual foundation and outlined the trends of its development.

The first paragraph discusses the contributions of V. Zlatarski on the problems of the First Bulgarian State. They are presented against the background of what was achieved before him, they are compared with the conclusions of the scholar in his multi-volume history. Their impact on our contemporary medieval studies is also sought.

The second paragraph discusses the chronological and event contributions of the scholar to the study of the period of Byzantine rule and his theses on the overall development of our society then.

The third paragraph of chapter three discusses the relatively few studies of V. Zlatarski on the problems of the history of the Second Bulgarian Kingdom, but became the basis for the later in-depth disclosure of the essence of this period of our development.

Chapter Four "Vasil Zlatarski's Studies on Other Problems and Periods of Bulgarian History". This part of the monograph examines the achievements of V. Zlatarski's research on the Bulgarian Revival and the history of Bulgarian historical science.

The first paragraph is devoted to Zlatarski's research on the Bulgarian Revival. They cover various aspects of the Revival process in our country. Thematically they deal with issues of cultural history, the church movement and the political struggles of our people in the period of the 18th - 19th centuries.

Zlatarski's studies on the problems of the Bulgarian Revival constitute an integral, essential part of his overall work as a historian.

The second paragraph of the last chapter discusses Zlatarski's achievements as a historian of Bulgarian historical science. And here we encounter the fact that the scholar was the first researcher of these problems in our science and at the same time his works are the most significant achievement in its then development. B. Zlatarski gives the first sustained periodization of Bulgarian historical science and sustained assessments of the work of its various representatives

In the conclusion of the study it is emphasized that the scientific work of Zlatarski is the most significant in its achievements in our post-liberation science.

"A Look at the Development of Bulgarian Historiography in the 20th Century (National History)". // Anamnesis, Year. XVI, 2021, vol. 3, Anamnesis.info.

In the development of Bulgarian historiography on the problems of our national past in the 20th century three main periods emerge. The first covers the time until the coup of September 9, 1944, the second until the beginning of the democratic changes of November 10, 1989, and the third until the end of the century. They are distinguished mainly on the basis of the methodology used by the historians working at that time, and also by the requirements of the state for historians and historical knowledge.

This paper concentrates on examining the first stage in the development of our science. After a brief overview of the first post-liberation institutions built by the Principality, which contributed to the development of our science and the methodology mastered and applied by our historians - positivism, the exposition consistently presents the main trends in the study of the ancient past in our lands up to the present day of the authors. The main research themes and achievements are highlighted. In parallel, attention is paid to the teaching at the University on the different periods of our rich history.

A look at the development of Bulgarian historiography in the 20th century (national history). Development of historical science from 1944 to the end of the 20th century. // ANAMNESA, XVI, 2021, vol. 4, Anamnesis.info.

The article is a thematic and logical continuation of the previous one. The next two periods in the development of our national historiography in the twentieth century are the focus of the study. - The period from the coup of 09.09.1944 and the last one from the democratic changes after 10.11.1989 until the end of the century.

After the clarification of the main features of the new methodology that is obligatory for historians - the Marxist-Leninist and the open intervention of the socialist state with the idea of total control over society, the accents in the work of the authors from Antiquity to the time of socialism are successively, chronologically examined. Also presented are the growing teachings on the relevant parts of the Bulgarian past.

New trends in the study of our national history after November 1989 are also outlined, related to the restoration of pluralism in the understanding of the past and the withdrawal of the state from interference in the work of scientists and teachers.

From 'people's' to 'state' history". // ANAMNESA, Year. XVI, 2021, vol. 2, Anamnesis.info

The article draws attention to the penetration of scientifically based historical knowledge in Bulgarian post-liberation society, necessary for the overall spiritual progress of our nation. To this end, the role of a number of institutions is traced, such as the Bulgarian

school, the University, the Bulgarian Literary Society, the National and Regional Libraries, the National Museum, the Historical Society in Sofia and other museums. Again, in this connection, attention is paid to textbook literature, scientific periodicals and individual monographic studies on our past.

Emphasis is also placed on the work of professional historians who build the standard for scholarship and build the sustainability of knowledge about the past.

State policy towards cultural heritage in Bulgaria 1878-1989. Normative base, institutions, professional education. – In: Legislation and professional development in the field of cultural heritage. Historical Reconstruction and Current Status in the Republic of Bulgaria. Sofia, 2020, pp. 13–59. (With Vladmir Stanev, Svetoslav Zhivkov)

Bulgaria's five-century interruption in state tradition and the lack of administrative experience in this field were gradually overcome after the country's liberation in 1878. But a characteristic of the early history of Bulgarian museums, archives, and library work was the lack of understanding of the need to preserve cultural heritage among the broad strata of Bulgarian society due to poverty, low literacy rates, and the dominance of traditional culture. This made state policy a primary factor. At the same time, the first Bulgarian governments found it difficult to form a lasting cultural and educational policy because they changed rapidly. Budgets were more than modest, staff turnover was significant, and organizational experience and expertise were lacking. Gradually, a normative basis was created, a system of museums and libraries was built, and targeted education of staff began. And if in the sphere of museum and library work the state was nevertheless making progress, the failure to regulate the archival work remained highly problematic. This was overcome after 1944, but the ideologization of the entire Bulgarian society until 1989 imposed a centralized cultural policy based on the Soviet model. The ruling party and the state sought to use the cultural heritage to promote abroad the achievements of socialist Bulgaria. The normative base was improved, but there was fierce competition for funding and influence between the various cultural institutions.

"The Spirit of the Annales" for Archive readers. // "Archives", Bulletin for Civic Education in History, Sofia, 1997, no. 3/4, pp. 93,

The study is essentially a review of an edition with the same title and the foreword by the editor Lilyana Deyanova. For this purpose, the positive features and some disagreements with the completeness of the authors presented in the edition itself, as well as with the preface "The Battles for the New History - an almost French Revolution in Historiography" are taken into account. The positive attitude towards the promotion of an unpopular methodology for making sense of human civilization is argued.

Kocho Chistemenski (1840 - 1876). - In: The most significant personalities of Bulgaria (encyclopedia edition), Sofia, 1999, pp. 50 - 51, ISBN 954-9900-01-0

The article presents the image of the great organizer and apostle of the April Uprising of 1876 in the Fourth Revolutionary District and his actions during the Bulgarian Revolution.

Matej Preobrazhensky - Mitkaloto (1826 - 1975). -In: The Most Significant Personalities of Bulgaria (encyclopedia edition), Sofia, 1999, pp. 212 - 214, ISBN 954-9900-01-0

The text presents the personality of one of the leading figures of the Renaissance. Mitkaloto was an all-round personality, who appeared as a revolutionary, as an enlightener, a bookseller, a writer and an inventor.

Alexander Bogoridi (1822 -1910). - In: The Most Significant Personalities of Bulgaria, Sofia, 1999, pp. 13 -14, ISBN 954-9900-01-0

The article presents the image of one of the most educated Bulgarians during the Renaissance, who became a senior official of the High Gate and then the first governor-general of Eastern Rumelia, directly contributing to the consolidation of the Bulgarian character of the region.

Myths in the historian's thinking. – In: History, Mythology, Politics. Sofia, 2010, pp. 152 - 156, ISBN 978-954-07-3138-4

The study poses questions related to the "craft" of the historian that are of interest to every member of the guild. They are related to the problem of the objectivity of our science as a source work, the dependence of the historian on his education, on his predecessors in science, on the political conjuncture. It deals with such topics as the historian's contact with the college, with the audience, with the public, and with the various circles of society.

The work, though brief, also addresses the question of the meaning of the historian's work - for himself and for society in general.

"Preface" to AGELOS - In. Dimitar Angelov (1917 - 1996)", volume I "Outside Bulgaria", Sofia, 2018, pp. 11 - 15, ISBN 978-954-07-4391-2

The foreword reflects some of the work of one of the important figures in Bulgarian historical scholarship during his scientific missions abroad in the period 1955-1991. It examines his work in reporting on important international forums in the development of world historiography and his assessment of our national science. Attention is paid to the style of the academician, the peculiarities of language in describing the numerous countries he visited, contacts with foreign and Bulgarian scholars.

The university lecture courses of prof. Vasil Zlatarski". // "Vekove", 1989, vol. 2, pp. 48 - 57, ISBN 0324-0967

The article deals with a little explored aspect of the historian's rich scientific heritage - his teaching work.

The study concentrates mainly on establishing the methodological and methodological principles of work used by Zlatarski in his lectures on Bulgarian Medieval and Byzantine Origins. In the course of the exposition it is found that the professor's lectures invariably contain two sides. One is purely factual, introducing the audience to the facts and processes of our past. The second prepares the audience for research work, through a practical introduction to the principles of the then dominant positivist trend in science. It is not in vain that the students of prof. Zlatarski - Nikola Milev, Petar Mutafchiev, Ivan Dujchev raised our national science to a high level.

The Bulgarian Revival in the Early Works of Prof. Vasil Zlatarski. // "Vekove" 1990, vol. 3, pp. 55 - 63, ISBN 0324-0967

The text focuses on a lesser-known country - the Revival era in the work of the great medievalist.

The professor's research on this era of our national development began at the beginning of his scientific work and continued throughout his life. They cover various aspects of the Revival process and thematically address issues of the church-national struggles, the political movement and the cultural development of our nation in the period of the 18th - 19th centuries.

The characteristic for the work of V. Zlatarski's positivistic approach to the evaluation and clarification of the past is clearly evident in his research on the Bulgarian Revival. This allows him to establish the historical reality of the issues he studies and to build stable opinions on them.

Trends in the development of Bulgarian historiography in the late 19th and early 20th centuries. // "Minalo" vol. 2-3, 1921, pp. 79-96, ISBN 1310-3415,

The article examines the development of the notions of history, its study in the works of the main representatives of the romantic and the positivist trend that replaced it in Bulgarian historical science in the period.

Attention is paid to the aims of the individual authors, their motives for researching our national past. Problems of their work with sources, building concepts on particular issues of the medieval and Renaissance era, their sustainability are touched upon. The question is also raised about the work of our professional historians as teachers at the University, by which they managed not only to prepare their successors in science, but also to raise the level of our national historiography.